

1) ובפרי"ה דגיטין (נ"ז, ב') תניא א"ר אליעזר בא וראה כמה גדולה כחה של בושא שהרי סייע הקדוש ברוך הוא את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו.

2) פירוש בדבר זה רמזו כי אין דבר שהוא גורם לפעול בעולם כמו הבושא, כי עם גודל מעלת בהמ"ק שהוא בית קדוש אלהי על הכל גרמה חטא של הבושא שהבושה הוא בטול צלם האלהי, עד שהחטא בזה גרם לבטל בהמ"ק האלהי.

3) כי אלו שני דברים דומים שוים לגמרי, שכך אמרו במדרש (שו"ט פקל"ט) שני דברים נבראו בשתי ידיו בית המקדש דכתיב מקדש ה' כוננו ידיך וגוי' והאדם נברא בשתי ידיו גם כן דכתיב ותשת עלי כפכה וגוי', ולכך הבושא שהוא לאדם שנברא בצלם אלהים היה גורם לבטל בהמ"ק כי שניהם ענין אחד למי שמבין דבר חכמה עליונה:

1. ספר נצח ישראל - פרק ה

על ידי בית המקדש וירושלים נעשה כל ישראל כאיש אחד, לפי שהיה להם מזבח אחד, ולא היו רשאים לבנות כל אחד ואחד במה לעצמו (מגילה י.), עד שעל ידי בית המקדש היו ישראל עם אחד. וכאשר היה חלוק ביניהם, נחרב המקום הזה, שהוא נעשה לאחדות ישראל, ולפיכך על ידי שנאת חנם של קמצא נחרבה העיר והמקדש.

2. תלמוד ירושלמי מסכת יומא דף ה/א

האומרים ערו ערו עד היסוד בה אמרו כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו.

3. אורות הקדש ג עמוד שכד

ואם נחרבנו, ונחרב העולם עמנו, על ידי שנאת חנם, נשוב להבנות, והעולם עמנו יבנה, על ידי אהבת חנם...

4. ספר נצח ישראל - פרק ה

ויש לך להתבונן, מה עשה קמצא, ומה פשעו ומה חטאו שאמר 'על ידי קמצא חרב ירושלים'. אבל יש לך לדעת, כי על ידי זה שהיה באותו הדור שנאת חנם ומחלוקת, ודרך המקום שיש בו שנאת חנם שיקח לו אוהב לחלוק עם אחר ששונא לו. וזה היה כאן, שהיה רחמיה קמצא. וזאת האהבה עצמה הוא באמת חלוק ופירוד ומחלוקת כמו השנאה, כי על ידי זה נעשה מחלוקת.

לפיכך האוהב הזה נקרא 'קמצא', שאין התקשרות זה רק כדי לחלוק על אחרים. והנה הפירוד והחלוק נאמר על המתחברים. היות אוהבים על זה הדרך. לכך נקרא בעל המחלוקת 'בר קמצא', שיש בו המחלוקת ביותר, והוא יותר גרוע. ומי שלא היה בו המחלוקת, רק שהיה מתחבר אל מי שהיה בעל מחלוקת, נקרא 'קמצא':

5. ספר דרך חיים - פרק ה משנה כא

וביאור זה כי האדם מתדמה אל בית המקדש שכמו שבית המקדש הוא נבדל מכל האדמה כך האדם נבדל מכל הנבראים שעל פני האדמה... וזהו שנחשב כאלו נבנה בית המקדש בימיו כי האדם עצמו הוא דמיון אל בית המקדש כמו שהתבאר, וכבר ביארנו זה במקום אחר גם כן, ובא לומר כי האדם הוא דמיון בית המקדש ולפיכך יקדש האדם עצמו גם כן עד שהוא בית המקדש גמור. ועוד שאמר יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו וכו', ואמר כי עכשיו שאין בית המקדש הנה האדם עצמו הוא בית המקדש כמו שבארנו למעלה, ועוד יתבאר בסמוך עוד המאמרים האלו:

6. דרשות המהר"ל - דרוש לשבת תשובה (המשך)

והנה האדם שהוא הולך בקומה זקופה יש בדמותו הגשמי דמיון מלך מלכי המלכים. ועוד יותר כי השם יתעלה הוא הכל והכל נברא בשבילו ולכבודו, וכן האדם בתחתונים הוא הכל וכל הנבראים הם לשמשו. ולכך האדם יש בו כל ששה קצוות, שהרי ראשו הוא לשמים וכאילו דבק ראשו בשמים ורגליו לארץ גופו לארבע רוחות, ובוזה נראה כי האדם הוא הכל, כי הבהמה אין ראשה לשמים ולכך אין לומר כאילו ראשה בשמים. וקודם שיחטא האדם היה האדם כולל עולם לגמרי עד שחטא ומעטו השם יתעלה שלא היה לגמרי כל העולם. אבל מכל מקום יש בו כל העולם בצד מה, שהרי יש בו ששה קצוות שהם המעלה והמטה וארבע רוחות. וכן כל האברים שבאדם אם שהם נמצאים גם כן בבעלי חיים, מורים הם על הפעולות אשר אצל השם יתעלה עד שהאדם נברא בצורתו הגשמית לגמרי בצלם אלהים. והנה פעולות השם יתעלה באים מאתו טוב אל המקבל ובאים מאתו פעולות להפך והם ימין ושמאל, ולכך יש איברים זוגות שתי עינים לאדם ימין ושמאל, וזה מורה כי עין ה' לפעמים להטיב ולפעמים להרע. וכן האזניים שהוא שומע תפלה מבני אדם והוא לטוב ושומע קנטור שלהם לרעה. רק הלשון היא יחידת באדם לשונות באדם היה האדם שהוא אחד שנים ודבר זה לא יתכן. ומזה נראה מעלת הלשון שהוא האדם, וכן הפחיתות אשר הוא בלשון, כי כאשר יש בו פחיתות לשון הרע הפחיתות הוא בכולו עד שהאדם הוא מקולקל כיון שהאדם הוא חי מדבר:

ובפרק קמא דמועד קטן (ט', ב) ר"ש בן חלפת' אפיטר מיניה דרבה אי"ל לבריה זיל לגביה דלברכך אי"ל יהא רעוא דלא תבייש ולא תתבייש.

כי אתא גבי אבוה אי"ל מלתא בעלמא הוא דאמר לי אי"ל ברכך ברכתא דברכינהו קב"ה לישראל ותנא בה דכתיב ואכלת אוכל ושבוע והללתם את שם ה' אלהיכם וגוי' וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני ה' אלהיכם ואין עוד ולא יבושו עמי לעולם.

וכל זה בא לבאר הבושא שהיא בטול לאדם לגמרי, כי האדם הוא בפעל ובשלימות על ידי הצלם הזה, וכאשר מלבין פני חבירו וגורם לו השתנות, דבר זה הוא העדר גמור יותר מכל והוא חוטא בדבר שהוא אלהי.

ולגודל הבושא אמר שלא תבוש שלא תקבל העדר כמו זה שעל ידו האדם הוא בפעל השלימות כי ע"י צלם האלהי הוא בפעל השלימות, ולגודל החטא של המבייש אמר ולא תבייש את אחר ושנה הכתוב בזה א' בעה"ז וא' בעה"ב:

מלבי"ם על יואל פרק ב פסוק כז - חלק באור הענין
שלא יהיה להם בושא מצד חסרון השראת השכינה...
רד"ק על יואל פרק ב פסוק כז
תכירו שאני בקרבכם